

РАҚАМЛИ БАНК ЭКОТИЗИМЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Тагаева Дурдона Хасан қизи

мустақил тадқиқотчи

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21973494>

Аннотация. Мазкур тезисда рақамли иқтисодиёт шароитида рақамли банк экотизимларини шакллантиришнинг замонавий тенденциялари таҳлил қилинган. Шунингдек, банк экотизимларининг иқтисодий моҳияти, уларни ривожлантирувчи омиллар, FinTech компаниялари билан ҳамкорлик, Open Banking, сунъий интеллект, катта маълумотлар (Big Data) ва булутли технологияларнинг банклар фаолиятидаги аҳамияти ёритилган. Ўзбекистон банк тизимида рақамли экотизимларни ривожлантириш бўйича илмий таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: рақамли иқтисодиёт, банк экотизими, рақамли банк, FinTech, Open Banking, Big Data, сунъий интеллект, API, рақамли трансформация.

Кириш. Жаҳон иқтисодиётининг рақамлашуви натижасида банк тизимида анъанавий бизнес моделларидан рақамли платформаларга асосланган экотизимларга ўтиш жараёни жадаллашмоқда. Илгари банклар асосан депозит қабул қилиш, кредит ажратиш ва ҳисоб-китоб хизматларини кўрсатиш билан чекланган бўлса, ҳозирги кунда улар турли молиявий ва номолиявий хизматларни ягона рақамли платформа орқали тақдим этувчи экотизим иштирокчисига айланмоқда.

Рақамли банк экотизими – бу банк, FinTech компаниялари, суғурта ташкилотлари, маркетплейслар, давлат хизматлари ва бошқа ҳамкорлар иштирокида мижозга комплекс хизматлар кўрсатишга қаратилган интеграциялашган рақамли муҳитдир. Бу модель банкларга даромад манбаларини диверсификация қилиш, мижозлар содиқлигини ошириш ва рақобатбардошликни кучайтириш имконини беради.

Банк экотизимларини шакллантиришнинг асосий тенденцияларидан бири **Open Banking** концепциясининг ривожланиши ҳисобланади. API (Application Programming Interface) технологиялари орқали банклар ташқи ташкилотлар билан маълумот алмашиш ва янги рақамли хизматларни ишлаб чиқиш имкониятига эга бўлмоқда. Бу эса инновацион маҳсулотларни яратиш ва мижозларга индивидуаллаштирилган хизматлар кўрсатишни таъминлайди.

Иккинчи муҳим тенденция – **FinTech компаниялари билан ҳамкорликнинг кенгайиши**дир. Бугунги кунда банклар FinTech компанияларини рақобатчи эмас, балки стратегик ҳамкор сифатида қабул қилмоқда. Натижада рақамли тўловлар, онлайн кредитлаш, инвестиция хизматлари ва рақамли идентификация каби хизматлар тез суръатларда ривожланмоқда.

Учинчи тенденция **сунъий интеллект (Artificial Intelligence)** ва **Big Data** технологияларининг банк экотизимларига интеграциялашуви билан боғлиқ. Ушбу технологиялар кредит скоринги, фирибгарлик ҳолатларини аниқлаш, мижозларни сегментация қилиш ва шахсийлаштирилган молиявий маҳсулотларни таклиф қилиш имконини бермоқда. Натижада банклар қарор қабул қилиш жараёнини тезлаштириб, операцион харажатларни қисқартиришга эришмоқда.

Шунингдек, **булутли технологиялар (Cloud Computing)** банк инфратузилмасини модернизация қилишда муҳим ўрин тутмоқда. Булутли ечимлар маълумотларни

хавфсиз сақлаш, ҳисоблаш ресурсларидан самарали фойдаланиш ва янги хизматларни қисқа вақт ичида жорий этиш имкониятини яратади.

Банк экотизимларининг ривожланишида **киберхавфсизлик** ҳам ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Рақамли хизматлар кўламининг кенгайиши билан киберхужумлар хавфи ҳам ошиб бормоқда. Шу сабабли банклар ахборот хавфсизлиги стандартларини такомиллаштириш, кўп босқичли аутентификация ва биометрик идентификация технологияларини кенг жорий этмоқда.

жадвал

Элемент	Асосий вазифаси
Open Banking	Учинчи томон сервислари билан интеграция
API платформалари	Маълумот алмашиш ва сервисларни интеграция қилиш
FinTech	Инновацион молиявий хизматларни ривожлантириш
Big Data	Мижозлар маълумотларини таҳлил қилиш
Сунъий интеллект	Автоматлаштирилган қарор қабул қилиш
Cloud Computing	IT инфратузилмасини оптималлаштириш
Киберхавфсизлик	Ахборот ва маълумотларни ҳимоя қилиш

Рақамли банк экотизимини шакллантирувчи асосий элементлар.

Ўзбекистонда ҳам банк секторини рақамли трансформация қилиш доирасида рақамли экотизимларни шакллантиришга қаратилган ислохотлар амалга оширилмоқда. Тижорат банклари мобил иловалар, QR-тўловлар, электрон идентификация (e-KYC), масофавий банк хизматлари ва рақамли тўлов платформаларини жорий этиш орқали мижозларга кўрсатиладиган хизматлар сифатини оширмоқда. Шу билан бирга, Open Banking инфратузилмасини ривожлантириш ва FinTech компаниялари билан ҳамкорликни кенгайтириш келгусида рақамли банк экотизимларининг янада такомиллашишига хизмат қилади.

Хулоса қилиб айтганда, рақамли банк экотизимларини шакллантириш банк тизими рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим омили ҳисобланади. Open Banking, FinTech, сунъий интеллект, Big Data ва булутли технологияларнинг интеграциялашуви банк хизматларини янги босқичга олиб чиқмоқда. Ўзбекистонда рақамли банк экотизимларини ривожлантириш учун Open API инфратузилмасини такомиллаштириш, FinTech стартапларини қўллаб-қувватлаш, киберхавфсизликни кучайтириш ва рақамли кўникмаларга эга кадрлар тайёрлаш мақсадга мувофиқ. Бу чора-тадбирлар банк хизматлари сифатини ошириш, молиявий инклюзияни кенгайтириш ва миллий банк тизимининг халқаро рақобатбардошлигини юксалтиришга хизмат қилади.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 12 майдаги ПФ-5992-сон Фармони. *2020–2025 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон Республикасининг банк тизимини ислоҳ қилиш стратегияси тўғрисида*.
2. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки. 2025 йиллик ҳисобот. – Тошкент, 2025.
3. Vial G. Understanding Digital Transformation: A Review and a Research Agenda // *The Journal of Strategic Information Systems*. – 2019. – Vol. 28(2). – P. 118–144.

4. Verhoef P.C., Broekhuizen T., Bart Y., Bhattacharya A., Dong J.Q., Fabian N., Haenlein M. Digital Transformation: A Multidisciplinary Reflection and Research Agenda // *Journal of Business Research*. – 2021. – Vol. 122. – P. 889–901.
5. Gomber P., Koch J.A., Siering M. Digital Finance and FinTech: Current Research and Future Research Directions // *Journal of Business Economics*. – 2017. – Vol. 87. – P. 537–580.
6. Ozili P.K. Digital Finance, FinTech and Financial Inclusion: New Directions for Research // *International Journal of Finance & Economics*. – 2023.
7. Bank for International Settlements. *Annual Economic Report 2025*. – Basel, 2025.
8. Organisation for Economic Co-operation and Development. *OECD Digital Economy Outlook 2024*. – Paris: OECD Publishing, 2024.
9. World Bank. *Global Findex Database 2024*. – Washington, D.C., 2024.
10. International Monetary Fund. *Republic of Uzbekistan: Financial Sector Assessment Program (FSAP)*. – Washington, D.C., 2025.